

זה אינו מתייחס אלא על מנחת כהנים וכו', שאינם מחוסרים הרצאה, אבל על הקומץ והלבונה – פטור (כן כתב המשנה-למלך פסוה"מ יח,ו. וע"ע ב'פירוש קדמון' כאן. ואולם לדעת התוס' בזבחים, ההרצאה של ה'מתיר' עצמו היינו קידושו בכלי ולא הקרבנות).

החזון-איש (זבחים יב,ט) תמה על כך, כיצד יתכן שנקט התנא דין זה על שאר הדברים ולא על הקומץ, והלא בקומץ ודאי יש מעילה בטרם הוקדש בכלי שהרי המנחות מועלים בהן לפני הקמיצה, כמו ששנינו לעיל. והוא הדין לענין פסול במגע טבול-יום וכו' – ועל כרחך לא שנה במשנתנו 'הקומץ' אלא משום חיוב נותר וטמא ופטור פיגול (ועוד הקשה מכמה מקומות על המשל"מ).
וכתב, שחיוב אכילה בטומאת הגוף נתרבה לכל הראוי ליקרב, ואף הקומץ בכלל זה, ונותר נלמד בגורה-שוה מטמא. ואף על פי שעדיין אין חייבים על השיריים משום טומאה ומשום נותר עד שיהיו ניתרים לכהנים.

פרק שלישי

ילד חטאת ותמורת חטאת... ואינה עושה תמורה'. בטעם הדבר שחטאות המתות אינן עושות תמורה – ע' יוסף דעת תמורה כא:

דף יא

'המפריש מעות לנזירותו לא נהנין ולא מועלין מפני שהן ראויין לבא כולן שלמים'. פרש"י שמכל מעה ומעה יכול להביא שלמים. ופירושו: כיון שיכול להביא שלמים מאיזו מעה שירצה, נמצא שאף אחת מן המעות לא נתקדשה בקדושת עולה וחטאת. ולכן גם אם יהנה מכולם – לא מעל. כן פרש הנצי"ב (בשו"ת משיב דבר ח"א לד). וכתב שמהמלים 'ומאי טעמא אזיל לקולא' עד סוף הדיבור – אינו מפרש"י אלא תוספת מוטעית.

ולדבריו צריך להגיה גם בדברי רבנו גרשום. ודוחק. ויתכן לפרש דבריהם שכל מעה ומעה כיון שלא נקבעה אם מיועדת לשלמים או לחטאת ועולה, הרי היא מסופקת בעצם, הלכך גם אם נהנה מכל המעות יחדיו, יש כאן גדר 'ספק מעילה'.
[בספר 'זכר יצחק' (ג) כינה את פרש"י במעילה 'המפרש', וכנראה לא ברירה ליה אם הוא מרש"י ז"ל. (וע' גם בלשון 'מלא הרועים' בהגהותיו לדף יב. וכן בשו"ת משיב דבר להנצי"ב ח"ב סז ד"ה איברא). וכן מובא בשם הגדולים להרחי"א (ערך רש"י ד"ה פי' רש"י נדרים) שהפירוש למסכת מעילה אינו לרש"י. ואכן לא מצינו בכל המסכת שהתוס' יביאו פרש"י זולת ממקומות אחרים. וגם מכך שהתוס' מפרשים את המסכת כפירוש ולא כתוספת [כמו במסכת נזיר], משמע שהפירוש אינו מרש"י (הערת הרי"ד ויזר שליט"א. וכן בתוס' יומא (נט: ד"ה והרי) הביאו פירוש רש"י על משנה במעילה להלן, ובפירש"י שלפנינו לא פירש כן. וכן בתוס' להלן יח. (ד"ה במא) הביאו מפירוש הקונטרס, ואינו מופיע בפירוש שלפנינו).
ואולם בכל שאר הספרים מיוחס הפירוש לרש"י. וראה בספר 'שלמי נדרים' (נדרים נד:) שהקשה מרש"י שם על רש"י במעילה, וכתב שמוז נראה שהפירוש על נדרים אינו של רש"י. נראה שנקט כדבר פשוט שהפירוש על מעילה הוא של רש"י. ואולם אינו מן הנמנע שנתוספו על פרש"י תוספות מאוחרות וכמוש"כ הנצי"ב. וכן נראה לכאורה מכמה מקומות במסכת].
ואולם יש אומרים שלפי רש"י יצא שאם נהנה בכל המעות – מעל, שהרי ודאי יש ביניהם מעות עולה

וחטאת (זבח תודה ועוד). ואין כן דעת התוס' והרמב"ם, שמפרשים הטעם שאין מעילה במעות סתומים, לפי שיכול להביא מכל המעות שלמים אם ירצה.

דבי ר' ישמעאל תנא לכפר – לכפרה נתתיו ולא למעילה. יש מי שפרש הדרש, לפי שהדם ניתן לכפרה והכפרה נחשבת צורך האדם ולא צורך גבוה, הלכך אין שייך בו מעילה. [לעומת זאת שונה הדם שבבהמת קדשים חיה שמועלין בו (כדלהלן יב:), שהרי אז אינו עומד לצורך האדם אלא לצורך הבהמה, להחיותה] (עפ"י זכר יצחק מה, ב. ובוה יישב כמה דברים).

עוד בפירושו הדרש, ע' רש"י חולין קיז. מאירי יומא נט. תר"י ברכות פרק חמישי. וע"ע דרשה דומא בירושלמי יומא ה,ו.

(ע"ב) 'הרי תרומת הדשן שנעשה מצותו ויש בו מעילה – משום דהוה ליה תרומת הדשן ואיברי שיעיר המשתלח שני כתובין הבאין כאחד... תרומת הדשן ובגדי כהונה... תרומת הדשן ועגלה ערופה. אם כי משמע מפשטות הלשון והענין שישנו דין מעילה בכל אותם דברים – כבר כתבו המפרשים שלשון זו לאו בדוקא (ומצינו כיו"ב לשון מעילה על איסור הנאה ולא תורת מעילה ממש – עתוס' יג. ד"ה אתיא), שהרי עגלה ערופה אינה הקדש אלא שלמדנו מן הכתוב שאסורה בהנאה (כן כתב הרש"ש. וכבר כתבו כן התוס' ביומא נט: וע' במאירי פסחים כו שכתב שיש בעגלה ערופה איסור מעילה אך לא קרבן מאחר אין לה פדיון. וע"ע יוס"ד קדושין גז וכריתות כה בענין חלות הקדש בעגלה ערופה).

וכן לענין איברי שיעיר המשתלח, כתב השפת-אמת שמשמע מכמה מקומות שאין בהם אלא איסור הנאה ולא 'מעילה', ואפילו בחיי השעיר אין נראה שיהא בו מעילה, והרי לא מנו לעיל את השעיר המשתלח בכלל שאר הקרבנות לענין מעילה. וצדד שמא גרסה משובשת יש כאן. וכן לענין בגדי כהונה של הכהן הגדול – לא נזכר ברמב"ם אלא איסור הנאה ולא יותר, כאשר העיר באבי עזרי (מעילה ב, יד). ועוד כתב שם בדעת הרמב"ם שאין מעילה בתרומת הדשן. וכן דעת הריצב"א (בתוס' יומא נט:).

ע' גם ב'חודשי הגר"ח על הש"ס' תמורה. וכן מוכח מתורא"ש ב"מ (נד סע"ב) שגרס במשנה להלן 'דישון מזבח הפנימי והחיצון לא נהנין ולא מועלין' ועל זה אמרו בגמרא בשלמא מזבח החיצון דכתיב ביה 'ושמו' – הרי מבואר שאין מעילה בתרומת הדשן אלא איסור הנאה.

ואולם מרש"י ותוס' (להלן בסוף העמוד, וכן בתוס' זבחים מו. ד"ה ולא) נראה שנקטו מעילה ממש.

עוד יש להעיר שרבנו חננאל (בפסחים כו) כתב [ולפי גרסת כ"י וטיקן כתב ושנה] לשון מעילה בבגדי כהונה.

ז'כל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין... הניחא למ"ד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר...? יש לעיין, אם שני כתובים הבאים כאחד מלמדים לשאר מקומות, מדוע נצרכו להיכתב שני כתובים?

ויש לומר, כשם שאמרו בכמה מקומות 'מלתא דאתיא בקל-והומר טרח וכתב לה קרא', כמו כן יש לומר לענין 'מה מצינו' שאף על פי שאפשר ללמוד בבנין-אב, טרח הכתוב וכתב פעם נוספת במפורש.

אכן שלשה כתובים הבאים כאחד לכולי עלמא אין מלמדים (כמבואר בכמה מקומות בתלמוד) – כי אין אומרים 'טרח וכתב לה קרא' כולי האי. וודאי בא הכתוב למעט למקום אחר (עפ"י ספר הכריתות; קובץ ענינים חולין קיג).

א. ע' בחודשי הגרעק"א בחולין קיז: שהעיר על דברי התוס' שם שיוצא לדבריהם שאומרים 'מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב' אף בשני מקראות ולא מצינו כן בעלמא. ואכן לפי הסבר הנ"ל הלא מצינו מפורש להפך, שאין אומרים 'טרח וכתב' בשני

מקראות. וא"כ קושיית רעק"א מתחזקת. ואולם לפי מה שבאר החזו"א (ריד, לדה קיז): דבריהם, לא קשה כלום. וע' גם בחדושי הריטב"א לעיל מג. 'מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא – פי' כשאין צורך לעקם הרבה כי הכא...'. ב. עוד בסברת 'טרח וכתב לה קרא' כלפי מה מצינו – ע' תוס' שבת קלא: רש"ל וערוך לנר סנהדרין מ: וע"ע במובא ביוסף דעת יומא כה סע"ב.

וכן לענין שאר מידות אמרו כן – ע' ב"מ פרק ה' לענין גזרה שוה; ר"ן נדרים ג לענין הקש; חדושי הרמב"ן שבת סד; תוס' זבחים ח רע"ב; שער המלך ריש הלכות שחיטה.

'אפילו תימא ר' אלעזר בר' צדוק – דאי קלט... איכא דאמרי... אסמכתא'. לגרסה זו יוצא שלפי הלשון הראשונה יש מעילה בנסכים לדעת ר' אלעזר בר' צדוק לאחר שהגיעו לרצפת השית, ורק באויר אין בהם מעילה כי עדיין לא נתקדשו. [ואף אם נאמר שאויר השית מקדש, כמו 'אויר שלחן' וכדומה – יש לומר שקלט באופן שידו למטה מן הנסכים, והריהי חוצצת בין רצפת השית לנסכים, הלכך לא נתקדש. עפ"י חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב מ. ועדיין צ"ע בטעם הדבר, מפני מה מצות שריפה מתחדשת דוקא בהגיע הנסך על הרצפה].

ולפי הלשון האחרת, גם אחר שהגיעו הנסכים לרצפה אין בהם מעילה, כיון שלא אמר ר' אלעזר בר' צ' טעונים שריפה בקדושה אלא מדרבנן, אבל מן התורה כבר פקעה קדושתם. ובגמרא בסוכה (מס'): הגרסה אחרת, וכתבו שם התוס' שהיא העיקר; לפיה אפילו לפי ר' אלעזר בר' צ' שהנסכים טעונים שריפה בקדושה [ומן התורה], אעפ"כ אין בהם מעילה כיון שכבר נתנסכו ונעשית מצוותם.

מבואר מגרסה זו שהיא עיקרית, שמצות שריפה המוטלת על הנסכים, אינה גורמת שייחשבו על ידי כך כמי שלא נעשה מצוותם. וכן משמע בגמרא לעיל לענין דשן, שרק משום שהוצאתו מצרכת בגדי כהונה לכך יש בו מעילה לריו"ח, אבל שריפה ללא בגדי כהונה – אינה גורמת מעילה, וכמו שכתבו התוס' (י. ד"ה הכל) לענין בשר שנטמא. ואף אם נקוט שהנסכים טעונים שריפה ביום דוקא לראבר"צ, שהרי למדים משריפת נותר – מכל מקום סובר הגמרא בסוכה שמוה שאין צורך בכיהון אין זו 'עבודה' [ועוד, אין זו חובה אחפצא כשאר שריפת פסולי המוקדשין, שהרי אינה נעשית אלא אחת לשבעים שנה, והלא בינתיים כלה ונעלם חלק מן הנסכים].

וסוגיא דידן נראה שחולקת בנקודה זו וסוברת שמוה שטעונים שריפה ביום בקדושה, הרי לא נעשית עדיין כל מצוותם. ואין להקשות מאי שנא מפיגול ונותר בבשר קדשי קדשים כשלא היה לו היתר לכהנים שיש בהם מעילה כדתנן ריש פרקין, הגם שאין בהם עתה אלא מצות שריפה, וללא כהן – שיש לחלק בין דבר שלא נעשית מצוותו כלל אלא שפקעה ע"י פסול, שכל עוד לא נשרף עדיין הוא בכלל קדשי ה', ובין דבר שנעשית מצוותו ואין בו כעת אלא מצות שריפה.

'המקדיש דישון בתחלה מועלין בה'. התוס' כאן מפרשים שנטל אדם מתרומת הדשן לאחר ההרמה, והקדישו. והתוס' ביומא (נט: ד"ה והרי) הוסיפו לפרש שמדובר שנטל מן הדשן שהוצא אל מחוץ למחנה, ולא מן הדשן שאצל המזבח, שהרי אותו דשן אסור בהנאה (שנאמר ושמו, כדלעיל) ואינו שלו להקדישו. [ושמא נפלה טעות סופר בתוס' שלפנינו וצריך לומר שנטל דשן מן המזבח הפנימי והקדישו, ולא מתרומת הדשן. עפ"י זבח תודה].

ואולם הרמב"ם סובר שגם הדשן שהוצא החוצה, אף על פי שאין בו מעילה כמו ששינונו לעיל, אסור הוא בהנאה (ע' הלכות פסוה"מ יט, ג; תמידין ומוספין ספ"ב). ולפי זה אי אפשר לפרש כפירוש התוס' שהקדיש אפר הדשן (וע"ע בפירוש קדמו' בשם הרא"ש; רש"ש; ריעב"ץ; שפת אמת). אכן נראה שהרמב"ם מפרש משנתנו במקדיש אפר מביתו, וכפי שכתב בתוס' – יום טוב (עפ"י חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב נח, א. וע"ע ב'חדושי הגר"ח על הש"ס' תמורה).

רש"י מפרש 'המקדיש דישון בתחלה מועלין בו' – לאחר שהניחו במקום הנחת תרומת הדשן. וצריך לפרש לפי"ז לישון המקדיש מלשון 'כל הנוגע במזבח יקדש' דהיינו שהונח אצל המזבח. [ואולי מלשון 'מגדיש'. וכמדומה שיש מפרשים כן הכתוב 'פן תקדש המלאה' – לישון תגדש. וכן בברכת המזון י"ג 'ידך המלאה והגדושה' (כן מובא בשם הבעש"ט), ויתכן שאף לגרסתנו 'הקדושה' הכוונה לגדושה]. אך עדיין לישון 'בתחילה' אינו מובן.

ומה שכתב רש"י שמועלים לפי שנתערב בתרומת הדשן – העיר ריעב"ץ מדוע נצרך לכך, והלא לפי פירושו להלן בגמרא יש ללמוד זאת מן הכתוב שמועלים. וע' גם בתוס' יומא נט:

ונראה שכוונת רש"י מתוך שאמרה תורה להניח הדישון עם תרומת הדשן, ממילא יש לשמוע שיש בו מעילה שהרי אי אפשר ללא עירוב, נמצא שדין 'שמו' שנאמר בתרומת הדשן קאי ממילא גם על הדישון, ששניהם כדבר אחד שהרי א"א הא בלא הא. ולפי זה גם אם נהנה מן האפר בשיעור מנימלי חייב, ואין לפוטרו משום תערובת הדישון – כי הכל בדין מעילה ולא משום תערובת תרומת הדשן.

'בשלמא מזבח החיצון דכתיב ביה ושמו אצל המזבח, מזבח פנימי מנלן...' לפרש"י [שפרש סיפא דמתניתין בדישון המזבח הפנימי והמנורה שהניחם עם תרומת הדשן – מועלים בהם], הדין בגמרא מוסב על מקום הנחת דשן המזבח הפנימי והמנורה, מנין שהוא אצל תרומת הדשן שלכך מועלים בו כשהוא שם.

וקרוב לזה מפרשים התוס', ולדבריהם הנידון הוא רק על קביעת מקום דישון המזבח הפנימי והמנורה, מנין שהוא אצל תרומת הדשן החיצון. [והוצרכו התוס' לפרש שיש משמעות מדברי המשנה שהם באותו מקום, ועל כך מוסב המשא-ומתן. לא על דין מעילה].

ורבנו גרשום מפרש המשא-ומתן על עצם הצרכת דישון במזבח הפנימי ובמנורה [וממילא מובן שעד הדישון יש בו מעילה והדישון מוציאו מידי מעילה, כמשמעות המשנה. כן פרשו התוס' בזבחים מו. ד"ה ולא], וגם על קביעת מקום להנחת אותו דישון.

ומדברי התורא"ש בב"מ (נד סע"ב) נראה פירוש אחר; מדבריו מבואר שלאחר תרומת הדשן אין מעילה בדשן אלא איסור הנאה [ומה שאמרו לעיל 'הרי תרומת הדשן שנעשה מצוותו ויש בו מעילה' – לאו דוקא מעילה אלא כלומר איסור הנאה וכמש"כ התוס' ביזמא נט: וכן י"א בדעת הרמב"ם כמוכא לעיל]. וזהו ששנינו 'דישון מזבח הפנימי והחיצון (כך גרסתו) והמנורה – לא נהנין (ומתפרש: מדאורייתא) ולא מועלין'. ועל כך אמרו בגמרא בשלמא מזבח החיצון ידענו מקור הדבר שאסור בהנאה, מושמו, אלא מזבח הפנימי מנלן שאסור, ודרשו את יתור הכתוב הדשן שגם דשן מזבח הפנימי והמנורה דינם כדשן מזבח החיצון, להאסר בהנאה.

דף יב

'בשלמא ר' שמעון כדקתני טעמא, שהיה ר' שמעון אומר: כל הראוי לאחר זמן והקדישו בתוך זמנו הרי הוא בלא תעשה'. בענינים רבים נראה ששיטת רבי שמעון היא לילך אחר תכלית הדבר ויעודו, אפשרויות שימוש ותוצאותיו, והם אלו שקובעים את דינו ומעמדו של הדבר / הפעולה. כגון: 'דבר הגורם לממון – כממון דמי'; 'מלאכה שאינה צריכה לגופה – פטור'; 'כל העומד לירוק – כזרוק'; 'אכל שאי אתה ראו להאכילו לאחרים – אינו אוכל'; 'שחיטה שאינה ראיה – לא שמה שחיטה'. וכן כאן, הגם שלפי המצב ההווה אינו ראוי להקרבה, חלה עליו קדושה משום הראיות שלאחר זמן. (ע' בפירוט ובהרחבה במובא ביוסף דעת סוטה ח).

- ב. לדברי רבי שמעון (בזבחים מה), דברים שאין דרכם להאכל כגון לבונה וקטורת – אין חייבים עליהם משום טומאה. וחכמים חולקים (והבשר – לרבות).
 ג. מנחת נסכים; לדעת רבי מאיר (בזבחים מג), כשהנסכים באים עם הזבח חייבים עליה משום פיגול.

פרק שלישי; דפים י – יא

יז. מה דין מעילה בחטאת שעברה שנתה ושאבדה?

חטאת שאבדה ונתכפרו בעליה באחרת, ואחר כך נמצאת – תמות. לא נהנים בה ולא מועלים. רש"י כאן כתב שחייב לשלם קרן, כדין מעילה דרבנן. ולעיל (ג) הוכיח שפטור אף מקרן אלא איסור הנאה בעלמא הוא מדרבנן. וכ"כ התוס' (יא):
 וי"א שהאיסור להנות הוא מן התורה (ע' בתשובות הרי"ד י. וע"ע מקדש דוד יט, ט; ישועות מלכו יו"ד עא; פרי יצחק ח"ב לד; חרושי הנצי"ב תמורה כא; אבן האול מעילה א, ו; קה"י חולין כב).
 אם לא נתכפרו באחרת – מועלים בה שהריהי קדושה לדמיה, לנדבה.
 נמצאת ואחר כך נתכפרו הבעלים באחרת; לפרש"י, אם יש תרתי לריעותא, שאבדה ועברה שנתה או אבדה ובעלת מום – תמות, אבל אם היא תמימה וראויה, ונמצאת קודם כפרה – תרעה עד שתסתאב לדעת חכמים.
 והתוס' סוברים שאין חילוק בין תמימה לבע"מ, בכל אופן אם נמצאת ואח"כ נתכפרו – רועה ונפדית, לחכמים [ולר"ש, בכל אופן תמות]. וכן משמע בדעת הרמב"ם והסמ"ג.
 אין חילוק אם עברה שנתה או נפל בה מום קודם לאבידתה או לאחר מכן (זבח תודה). ע"ע פרטי הדינים בתמורה כא–כג.
 אם לא אבדה, ונפל בה מום – תיפדה ויביא בדמיה חטאת אחרת. וכן כשעברה שנתה ולא אבדה – אמר ריש לקיש (תמורה כב): תרעה עד שתסתאב ותיפדה. ואמנם אין הדבר מוסכם (ע"ש בגמרא וברש"י ותוס'). והלכה כריש לקיש.

שאר דיני מעילה בחטאות המתות נתבארו לעיל ב ז.

דף יא

יח. מה דין מעילה בדברים דלהלן?

- א. מעות שהפריש הנזיר לנזירותו, כשהנזיר חי וכשמת.
- ב. מעות שהופרשו להבאת קנין.
- ג. דם קדשים.
- ד. נסכים.
- ה. תרומת הדשן.
- ו. אברי שעיר המשתלח.
- ז. בגדי כהונה שנשתמש בהם כהן גדול ביום הכפורים.
- ח. עגלה ערופה.
- ט. דשון מזבח הפנימי והמנורה.

שאלות ותשובות לסיכום מסכת מעילה

א. מעות נזיר המיועדות להבאת קרבנותיו, כל עוד הן **סתומין** (– שלא סיים המעות לקרבנות) – אין בהן מעילה. (רש"י: שכל מעה ומעה אפשר להביא ממנה שלמים, והלא אין מעילה בקדשים קלים. תוס': הואיל ויכול ליקח מכל המעות שלמים אם ירצה). ואעפ"כ אסורים בהנאה. **מפורשים**: מעות החטאת והעולה – מועלים בהם. מעות השלמים – אין מועלים. יש ראשונים הסוברים שאיסור תורה הוא ליהנות מקדשים קלים.

הפריש מעות ומת; **סתומים** – יפלו כולן לנדבה. הלכה היא בנוזר. ומועלים בכלם אבל לא במקצתם. ואעפ"י שדינם לנדבת ציבור דהיינו עולה, צריך לומר שעד שעת הקרבה לא יצאו משם שלמים שיש עליהם עד הנה (עפ"י נזיר כו: ובתוס'. וע"ע: זרע אברהם כג, כד).

מפורשים – דמי חטאת, ילכו לים המלח. הואיל וכן אין מועלים ואין נהנים מהם, כדין חטאות המתות. דמי עולה – לעולה, ומועלים בהם. דמי שלמים – לשלמים, ואין מועלים בהם.

ב. המפריש מעות לקנים – מועלים בהם [ואעפ"י שיכול ליקח בהם תורים שעדיין לא הגיע זמנם – כיון שאינם ראויים להקרבה במצב זה ולא אמרה תורה להביא כגון אלו, אין מתחשבים באפשרות זון].

ג. דם קדשים; אמר רבי ישמעאל (י שמעון): אין בו מעילה (ואני נתתיו לכם – שלכם הוא (עולא); לכפר – לכפרה ולא למעילה (דבי רבי ישמעאל); כי הדם הוא בנפש יכפר – לפני כפרה כלאחר כפרה. ר' יוחנן).

א. לדברי רבי יהודה (בכריתות ד), האוכל דם המוקדשין לוקה משום זרות [יש מפרשים אזהרת מעילה וי"מ אזהרת 'כל זר לא יאכל קדש', ולדעה זו יש גם איסור הנאה משום מעילה. עפ"י תוס' מנחות עד:]. וחכמים חולקים, והלכה כמותם.

ב. הצ"ח (ברכות לא עפ"י התוס' שם) חידש שאעפ"י שאין בדם מעילה, אסור מהתורה ליהנות מן הדם קודם זריקה. וע' בפירוש קדמון' כאן, 'לכם יהא – ליהנות בו', וכ"כ בפני יהושע פסחים כב.

לאחר שנעשית מצוותו [יש בו שימוש להקדש, שנמכרים לגגנים לזבל] – מועלים בו. כן היא דעת רבי מאיר ורבי שמעון, אבל לחכמים (בכריתות) אין מועלים בדם (ראשונים יומא נט עפ"י סוגית הגמרא).

א. הלכה כרבי מאיר ורבי שמעון, שמועלים בדם לאחר שיצא לנחל קדרון. רש"י ותוס' מפרשים מעילה מדרבנן, לחיוב קרן אבל לא לחומש ואשם. ויש סוברים שיש בו מעילה דאורייתא כקדושת דמים, שב"ד הקדישוהו (עפ"י רמב"ם מעילה ב [כדברי המאירי פסחים כב וע"ז מד. וכ"כ במנ"ח קכו, ב. וע"ע בפירוש המשנה לרמב"ם כאן]; תוס' יומא נט: זבחים מו. ומנחות נב. – בשם רבנו חיים כהן. וכן משמע מ'פירוש קדמון' כאן. והראב"ד השיג. וע"ע שבט הלוי ח"ו קונטרס הקדשים טו).

ב. יש מפרשים [דלא כפרש"י ותוס'] שלרבי שמעון ורבי מאיר מועלים מדין תורה בדם קדשים לפני שנעשית מצוותו (עפ"י פירוש המשנה להרמב"ם. וע' גם בירושלמי יומא ה,ו ובמפרשים). ומ"מ הלכה כחכמים שאין מועלים בו.

ג. דם שנעשה מצוותו ועדיין לא יצא מן המקדש – יש מקום לומר עפ"י דברי רש"י שלא גזרו בו מעילה, לפי שאין גזרין גזרות במקדש. כדיוק הלשון: 'יצא לנחל קדרון מועלין בו'.

ד. דם של בהמת קדשים בחייה, כגון המקיז דם ממנה – מועלים בו, [הן המקיז הן הנהגה מן הדם לאחר מכן (עפ"י חזו"א בכורות כא, ט). ובשפת אמת צדד שבהקזה יצא הדם לחולין. ואולם

החזו"א כתב שהוא כקדושת הגוף שיש בה מועל אחר מועל. וכ"מ מרש"י שהנהנה לאחר ההקזה – מעל, מפני שהדם הוא חלק מגופה ואינה מתקיימת בלעדיו (להלן יב). ומדאורייתא הוא (ע' תר"י רפ"ה דברכות שמה שכתב הר"ף שם מדרבנן טעות סופר היא וצ"ל מדאורייתא). ומשמע אפילו המקיז דם מבהמת קדשים קלים מעל (עפ"י שפת אמת). ואולם בכסף-משנה (מעילה ב, יא) בשם הרא"ש משמע שאין בו מעילה אלא איסור הנאה דאורייתא, שלא יהא חמור יותר מגוף הבהמה.

ד. נסכים; לסתם מתניתין, מועלים בהם מתחילתם ולא אחר שירדו לשתיין, שכבר נעשית מצוותם. ואמרו בגמרא (כפירוש הראשונים) שגם לר' אלעזר בר"צ המצריך שריפה בקדושה לנסכים שבלול, אין בהם מעילה כשקלטן באויר לאחר הניסוך, אבל לדעתו מועלין כשהגיעו לרצפת הלול, שאז נתקדשו. וללשון אחרת בגמרא, אפילו כשהגיעו לרצפה אין בהם מעילה כי מדין תורה אין בהם מצות שריפה בקודש אלא מדרבנן. כתבו התוס' (בסוכה מט:): שהעיקר כפי גרסת הגמרא בסוכה, שגם לראבר"צ אין בנסכים מעילה לאחר הניסוך, שכבר נעשתה מצוותם.

ה. תרומת הדשן; אעפ"י שנעשית מצוותו, שכבר הונח במקום הראוי – יש בו מעילה (ושמו). יש סוברים שאין בו מעילה אלא איסור הנאה, ומה שאמרו 'מועלין בהן' – לאו דוקא הוא. (ריצב"א בתוס' יומא נט: וכ"כ באבי עזרי (מעילה ב, יד) בדעת הרמב"ם).

ו. איברי שעיר המשתלח; נחלקו הדעות אם מותרים בהנאה אם אסורים ויש בהם מעילה (ארץ זורה). א. להלכה, אברי שעיר המשתלח מותרים (רמב"ם עבודת יוהכ"פ ה, כב). ב. בשפת אמת העיר מכמה מקומות שנראה שאין דין מעילה בשעיר המשתלח אלא איסור הנאה גרידא, ואפילו בחייו. וצידד שמא גרסה משובשת יש כאן.

ז. נחלקו חכמים ור' דוסא על בגדי כהונה שנשתמש בהם כהן גדול; לחכמים טעונים גניזה (והניחם שם) ומועלים בהם, ולר' דוסא מותר להשתמש בהם כהן הדיוט, אבל לא כהן גדול ביוהכ"פ אחר, ולדעתו אין בהם מעילה כלל.

א. הרמב"ם (כלי המקדש ה, ה) פסק כחכמים, וכתב שכן הדין בכל בגדי כהונה של כהן גדול שבלו (ע' מל"מ מעילה ה, יד). ואולם לא הזכיר 'מעילה' אלא איסור הנאה (ע' אבי עזרי מעילה ב, יד). ב. שאר בגדי כהונה שבלו – יש בהם מעילה. כן פסק הרמב"ם (מעילה ה, יד), כר' מאיר (בקדושין נד.). ויש אומרים שחכמים חולקים על כך (ע"ע בספר המקנה שם; שבת הלוי ח"ו קונטרס הקדשים טו טז).

ח. עגלה ערופה אסורה לאחר עריפתה (הערופה). ונחלקו הדעות (בכריתות כד ועוד) האם גם מחיים אסורה בהנאה, משתרד לנחל איתן, או רק משעת עריפתה. אין כאן דין 'מעילה' אלא שאסורה בהנאה (עפ"י תוס' ותו"י יומא נט. וערש"ש ועוד).

ט. דשן של מזבח הפנימי והמנורה – לא נהנים ולא מועלים בו. אבל לאחר שהניחוהו אצל המזבח [במקום הנחת תרומת הדשן, כפי שלמדו זאת מוהסיר... אל מקום הדשן], לפרש"י – מועלים בו.

הטעם פרש"י, לפי שמעורב עמו מן הדשן של התרומה, שיש בו מעילה. וריעב"ץ צדד שנלמד הדבר מן הכתוב שקבע לו מקום עם תרומת הדשן.

ומדברי התוס' מבואר שאין מעילה בדשן הפנימי והמנורה אף לאחר שניתן במקום הנחת תרומת הדשן. ועוד כתבו כאן (עפ"י פסחים כו), שמיד אחר שעלתה תמרת הקטורת אין בו מעילה.

ומהתוס' בנבחים (מו. ד"ה ולא) משמע שיש מעילה בדשן הפנימי והמנורה קודם שהוציאורו והניחורו אצל המזבח החיצון, כי עדיין לא נעשתה מצוותו [ועכ"פ איסור הנאה יש מן התורה]. ורק לאחר שהניחורו שם – אין בו מעילה (ואפשר אף מותר בהנאה – ע' בכסף משנה הל' פסוה"מ יט, יג בדעת הראב"ד. וע"ע מנ"ח קמו, טז).

דף יב

יט. האם יש דין מעילה בדברים דלהלן?

א. תורים שלא הגיע זמנם ליקרב, או בני יונה שעבר זמנם; שאר מחוסרי זמן.

ב. חלב המוקדשים וביצי תורים.

ג. הזבל והפרש של בעלי חיים מוקדשין.

א. בני יונה שעבר זמנם – לא נהנים ולא מועלים בהם. ואפילו חלה עליהם קדושה מקודם – פקעה קדושתם.

א. מפרש"י משמע שלדברי עולא יש בהם מעילה דרבנן, כדין קדשים שמתו. והתוס' כתבו

שאפילו מעילה דרבנן אין בהם.

ב. כתב בספר קרן אורה שאם הקדישים לאחר שעבר זמנם, חלה עליהם קדושת דמים ודאי יש

בהם מעילה. ובתוס' לא משמע כן (וכן בלקוטי הלכות).

תורים שלא הגיע זמנם; לדעת חכמים לא נהנים ולא מועלים בהם, ולרבי שמעון – מועלים, לפי שראויים לאחר זמן.

לפרש"י, רבנו גרשום והרא"ש (בשטמ"ק), לחכמים יש בהם מעילה דרבנן, לדברי עולא (או

רבה), ומשלם קרן. והתוס' כתבו שאין מעילה כלל.

שאר מחוסרי זמן; מבואר בגמרא שגם לדברי חכמים קדושים הם ויש בהם מעילה, כדין בעל מום שיש

בו קדושה מפני שראוי לדמיו, בפדיון. ורק בעופות בלבד אמרו חכמים שאין מועלים בהם הואיל ואינם

בני פדיון – לכך אינם בני קדושה במחוסרי זמן.

ב. חלב המוקדשים וביצי תורים; –

בקדשי מזבח שהוקדשו ליקרב בגופם – לא נהנים ולא מועלים, שהרי החלב והביצים אינם ראויים למזבח.

אעפ"י שהחלב אסור בהנאה מדין תורה [ואינו נפדה] – אינו בכלל קדשי ה' (תוס'). ובין חלב

שנוצר בבהמה לאחר שהקדישו בין שנוצר קודם לכן – אסור בהנאה ואין בו מעילה, אך

יתכן שחלב שנוצר בה אח"כ אסור מן התורה ואילו חלב שהיה בה מקודם – מדרבנן. וצ"ע

(עפ"י לקוטי הלכות. וע"ע זרע אברהם יא).

ושאר גידולי הקדש כגון ביצים, יש אומרים שאיסורם מהתורה (עפ"י תורא"ש ב"מ נד: הנצי"ב.

וע' קרן אורה), ויש אומרים מדרבנן (עפ"י רשב"א וריטב"א חולין קלה: ועוד).